

OBSAH

Peter Novotný:
Otázniky nad ukrajinskou cestou do NATO / 2
Doubts about Ukraine's Path to the NATO

Richard Celder:
Ozbrojené sily Ukrajiny – súčasnosť a budúcnosť / 4
Ukraine's Armed Forces – the Presence and the Future

Matúš Korba:
Americký systém „PRO“ a Ruská federácia / 6
The American System „PRO“ and the Russian Federation

KONTINUITA SLOVENSKEJ BEZPEČNOSTNEJ A OBRANNEJ POLITIKY ALEBO NOVÝ SMER?

Vláda SR vo svojom programovom vyhlásení potvrdila zachovanie všetkých záväzkov vyplývajúcich z členstva Slovenska v Severoatlantickej aliancii a z jeho zapojenia do Európskej bezpečnostnej a obrannej politiky (EBOP). Vedúci predstavitelia rezortov zahraničných vecí a obrany sa prihlásili ku kontinuite bezpečnostnej a obrannej politiky SR a k záujmu nadviazať na dosiahnuté výsledky predchádzajúcej vládnej garnitúry. Summit NATO v Bukurešti nastavil zrkadlo slovám a skutkom súčasného politického vedenia SR.

Agenda summitu sa týkala troch kľúčových otázok: operácie krízového manažmentu pod velením NATO s dôrazom na misiu ISAF v Afganistane, rozšírenie Aliancie o nových členov z juhovýchodnej Európy (Chorvátsko, Albánsko) a integračné perspektívy krajín čiernomorsko-kaukazskej oblasti (Ukrajina, Gruzínsko), transformácia NATO v politickej a vojenskej oblasti. Slovenská republika ústami prezidenta I. Gašparoviča potvrdila dvojnásobné zväčšenie expedičného kontingentu Ozbrojených síl SR v rámci ISAF. Na základe rozhodnutia parlamentu sa počet slovenských vojakov zvýši na 111 a k ich nasadeniu dôjde v operačne exponovanej oblasti na juhu Afganistanu.

Slovensko hlasovalo za vstup Chorvátska a Albánska do NATO a prihlásilo sa k politike „otvorených dverí“ vo vzťahu k integračným ambíciám Ukrajiny a Gruzínska. Slovenskí politickí predstavitelia, ktorí sa zúčastnili summitu v Bukurešti, podporujú ich skoré zapojenie do Akčného plánu členstva. V súvislosti s tretím kľúčovým bodom agendy summitu Slovenská republika deklarovala svoj záujem na pokračovaní politickej transformácie NATO a na zlepšovaní jeho vojenskej spôsobilosti.

Na základe analýzy politických vyhlásení a v praxi uskutočňovaných krokov možno konštatovať, že bezpečnostná a obranná politika SR ostáva zatiaľ stabilná a predvídateľná a vláda plní svoje predsavzatia o zachovaní jej kontinuity. Tento obraz však narúšajú príležitostné vyjadrenia lídra vládnej koalície a predsedu vlády R. Fica, ktoré sa nezhodujú s oficiálne deklarovanou líniou prezentovanou ministrami zahraničných vecí a obrany a prezidentom SR. Posledným príkladom bolo nedávne vystúpenie premiéra Fica v relácii Českej televízie, keď kritizoval plánované vytvorenie základní americkej protiraketovej obrany na území ČR a Poľska. Uviedol, že „je veľmi zvláštne, že Európa mlčky sleduje, ako prichádza nová éra umiestňovania cudzích vojsk na európskom kontinente.“ O protiraketovej obrane by mala podľa premiéra diskutovať najmä EÚ ako „najrozhodujúcejšia organizácia v tomto priestore“.

Zatiaľ čo kritika protiraketového systému USA vyvolala pred summitom NATO v Bukurešti polemickú diskusiu o nejasnej pozícii Slovenskej republiky k tejto otázke, vyjadrenia týkajúce sa roly EÚ ostali na okraji pozornosti. Avšak práve dôraz položený na EÚ ako bezpečnostného aktéra, ktorý sa pravidelne objavuje vo vyjadreniach predsedu vlády, predstavuje potenciálne významný faktor, ktorý môže v budúcnosti ovplyvniť charakter bezpečnostnej a obrannej politiky SR. V prípade, že R. Fico bude zostavovať vládnú koalíciu aj po parlamentných voľbách v roku 2010, veľmi pravdepodobne dôjde k zmene priorit a namiesto NATO sa primárnym rámcom slovenskej bezpečnostnej a obrannej politiky stane EÚ.

Zaujímavé a trochu paradoxné je na tomto scenári to, že v strednodobom časovom horizonte by sa mohlo ukázať, že ideovo-politicky motivovaný posun v bezpečnostnej a obrannej politike SR reflektuje reálne zmeny v európskej bezpečnostnej architektúre. Nie je totiž žiadnym tajomstvom, že Aliancia rieši vážne vnútorné problémy, ktoré môžu spôsobiť pokles jej významu a nárast strategickú dôležitosť EÚ. Potvrdzujú to aj zložité negociácie a náročné hľadanie kompromisov pred summitom NATO v Bukurešti, ktoré v mnohých prípadoch mali polovičatý charakter.

Význam a dôveryhodnosť Severoatlantickej aliancie závisí od schopnosti členských krajín nachádzať zhodu nielen vo vnímaní bezpečnostných hrozieb, ale aj v metódach a spôsoboch, ako tieto hrozby neutralizovať. V priebehu 90. rokov existoval politický konsenzus o potrebe prispôbiť NATO zmeneným podmienkam po

STRATEGICKÉ ŠTÚDIE ČÍSLO 1/2008

REDAKČNÁ RADA

Stanislav Guláš
Ivan Hromada
Matúš Korba
Marián Majer
Lucia Najšlová
Róbert Ondrejcsák
Ivo Samson
Vladimír Tarasovič
Tomáš Valášek

Prílohu pripravuje R. C. SFPA, n. o.,
v spolupráci s CSS

Centrum bezpečnostných štúdií
Centre for Security Studies (CSSS),
Nevádzová 5,
821 01 Bratislava 2
Telefón/fax: 00421-2-5564 4117

skončení studenej vojny, ktorý sa prejavil v jednotnom postoji všetkých členských krajín tak k otázke rozšírenia Aliancie, ako aj k otázke vojenských zásahov v Bosne a Hercegovine a v Kosove. V prvej dekáde 21. storočia však členovia NATO už vo výrazne menšej miere nachádzajú zhodu v kľúčových otázkach medzinárodnej bezpečnosti.

V politickej rovine došlo k akútnej vnútornej kríze Aliancie v otázke Iraku a vo vojenskej rovine dochádza k latentnej vnútornej kríze v otázke Afganistanu. Politická transformácia NATO do podoby globálneho bezpečnostného aktéra sa zastavila, vojenská transformácia stagnuje. V prípade, že tieto vnútorné problémy nebudú v horizonte najbližších 2 – 3 rokov vyriešené, dôjde k postupnej marginalizácii medziná-

rodného významu Severoatlantickej aliancie. Z politického hľadiska by ostala iba regionálnou štruktúrou formálneho charakteru a kľúčové otázky euro-atlantickej bezpečnosti by sa riešili na bilaterálnej úrovni medzi USA a jednotlivými európskymi mocnosťami. Z vojenského hľadiska by NATO ostalo iba štruktúrou kolektívnej obrany územia členských štátov pred hrozbou vonkajšej intervencie, ktorá je však v súčasnosti málo pravdepodobná a takou ostane aj najbližšie desaťročie.

Matúš Korba

korbamata@yahoo.co.uk

(Autor je projektovým koordinátorom Centra bezpečnostných štúdií, CSS.)

OTÁZNIKY NAD UKRAJINSKOU CESTOU DO NATO

PETER NOVOTNÝ

Ukrajina v ostatnom období zintenzívnila spoluprácu so Severoatlantickou alianciou a po parlamentných voľbách 2007 vláda Júlie Tymošenkovej deklaruje záujem o členstvo v NATO. Silná parlamentná opozícia je však proti a verejná mienka takisto nie je priaznivo naklonená. Celospoločenský diskurz prebiehal formou antikampaní. Verejnosť potrebuje viac informácií, zatiaľ čo politici sľubujú, že definitívne rozhodnutie padne až vtedy, keď občania vyslovia názory v referende.

Ukrajina, jedna z najväčších bývalých sovietskych republík, vyhlásila svoju nezávislosť v roku 1991 a počas svojej 17-ročnej existencie sa výrazne angažuje v spolupráci so Severoatlantickou alianciou. Už od svojho vstupu do Partnerstva pre mier v roku 1994 sa Ukrajina veľmi aktívne podieľa na vojenských misiách na Balkáne, v Afganistane aj v Iraku. Výrazným úspechom multivektorovej diplomacie bola Charta zvláštneho partnerstva medzi Ukrajinou a NATO, ktorú podpísal prezident Leonid Kučma na summite NATO v roku 1997. Ku koncu druhého volebného obdobia prezidenta Kučmu sa však zahraničná politika vyvažovania vzťahov s Bruselom a Moskvou začala dostávať do zložitej situácie v dôsledku demokratického deficitu. Ešte v roku 2002 Ukrajina podpísala Akčný plán Ukrajina-NATO a následne ukrajinský parlament za vlády prezidenta Kučmu a premiéra Viktora Janukovyča prijal zákony o národnej bezpečnosti a spolupráci s NATO.

Tieto strategické dokumenty stanovili za hlavný cieľ zahraničnej politiky Ukrajiny členstvo v Európskej únii a NATO. V praktickej rovine však vzťahy s USA a Európskou úniou naštrbili škandály okolo predaja rádiolokátorov *Kolčuğa* do Iraku, vražda novinára Gongadzeho a neochota Kučmeho režimu pokračovať v demokratických reformách. Ukrajina sa tak pred prezidentskými voľbami v roku 2004 dostala do zložitej vnútropolitickej situácie umocnenej zahraničnými vplyvmi susedného Ruska, Európskej únie a USA, čo sa prejavilo ostrou polarizáciou a vyhrotením sporu o zahraničnú orientáciu Ukrajiny.

KATALYZÁTOR 2004

Prezidentské voľby v roku 2004 sa stali katalyzátorom zložitých vnútropolitických aj zahraničných vzťahov Ukrajiny. Domácimi aktérmi volieb boli tábory dvoch hlavných kandidátov na

prezidenta, predsedu vlády Viktora Janukovyča a opozičného lídra Viktora Juščenka. Zo zahraničných aktérov bola evidentne prítomná priama ruská podpora Janukovyča formou návštev a televíznych vystúpení ruského prezidenta Putina, ale aj zapojením kremľského politicko-marketingového mága Gleba Pavlovského do vedenia Janukovyčovej kampane. Spojené štáty a Európska únia zasa od ukrajinskej vlády požadovali slobodné a demokratické voľby, americký Kongres pripravil možné sankcie pre rodiny prípadných falšovateľov volieb. Konfrontácia sa postupne vyostriala a zahranično-politická orientácia sa stala jednou z hlavných tém kampane.

Bývalý premiér Juščenko bol prezentovaný v západných médiách ako prozápadný kandidát, ktorého programom je demokratizácia Ukrajiny a smerovanie do euroatlantických štruktúr, zatiaľ čo Janukovyč ako proruský prototyp pokračovania oligarchického Kučmeho režimu. Ruské médiá prezentovali Juščenka ako vodcu nacionalistických ukrajinských kruhov a prisluhovača záujmov USA, o čom mal svedčiť aj americký pôvod jeho manželky. Premiér Janukovyč sa v kampani zamerával najmä na podporu rusky hovoriacich voličov na juhu a východe Ukrajiny.

Evidentné sfalšovanie výsledkov druhého kola v prospech Janukovyča vyvolalo mohutné protestné demonštrácie a udalosti známe ako Oranžová revolúcia, ktoré vyústili do opakovania volieb a presvedčivého zvolenia Viktora Juščenka za prezidenta Ukrajiny. Cenou za nenásilné riešenie sporu sa stala kompromisná dohoda Juščenka, Janukovyča a Kučmu o prijatí ústavnopolitickej reformy postupného prechodu z prezidentského systému na parlamentno-prezidentský.

DEBATA 2005 – 2007

V rokoch 2005 – 2006 zahraničný kurz nastolený prezidentom Juščenkom výrazne zlepšil vzťahy Ukrajiny s EÚ a NATO. Budúce členstvo v Severoatlantickej aliancii bolo vyhlásené za prvý krok na ceste k integrácii do Európskej únie. Opozičné sily v parlamente okolo Janukovyča (Strana regiónov) a bývalého šéfa Kučmeho administratívy Viktora Medvedčuka (Sociálnodemokratická strana – SDPUo) však spustili ostrú kampaň proti vstupu do NATO. Hoci v rokoch 2002 – 2003 tieto vtedy vládne strany podporovali prijatie dokumentov o členstve v Aliancii ako strategickom ciele zahraničnej politiky, v roku 2005 sa už obrátili. Prešli na pozície Komunistickej strany Ukrajiny a progresívnych socialistov Natalie Vitrenkovej a okrem toho, že prebrali časť jej elektorátu, prebrali aj ostrú protiNATOvskú rétoriku. Do parlamentných volieb v marci 2006 išli opozič-

né strany s podporou ruštiny ako druhého oficiálneho jazyka a podporu vstupu Ukrajiny do Spoločného ekonomického priestoru s Ruskom, Bieloruskom a Kazachstanom. SDPUo vytvorila volebný blok NE TAK, ktorého hlavnou agendou bol okrem zosmiešňovania oranžových síl predovšetkým zber podpisov za vypísanie referenda o otázkach členstva v NATO a v Spoločnom ekonomickom priestore. Napriek tomu, že pod petíciu zozbieral podpisy vyše 4 miliónov voličov, blok NE TAK vo voľbách úplne prepadol a so ziskom 1 % hlasov sa do parlamentu nedostal. Medzinárodní pozorovatelia označili marcové voľby za prvé slobodné a transparentné hlasovanie, a to napriek zložitým technickým podmienkam, keď sa v jeden deň konali voľby parlamentné, regionálne aj komunálne. Ukrajina tým začala spĺňať požiadavku demokratických volieb ako jeden zo základných predpokladov svojich integračných snáh.

Parlamentné voľby vyhrala Janukovyčova Strana regiónov so ziskom 32% hlasov voličov najmä z južných a východných oblastí. Parlamentnú väčšinu, a teda vládnú koalíciu, však po voľbách mohli spolu vytvoriť tzv. oranžové sily – Blok Júlie Tymošenkovej, proprezidentský blok Naša Ukrajina a Socialistická strana Ukrajiny. Vzhľadom na predošlé rozpory medzi Tymošenkovou a Našou Ukrajinou sa vyjednávanie o koalícii preťahovalo, a po niekoľkomesačnom taktizovaní sa na poslednú chvíľu predsa socialistov Oleksander Moroz rozhodol prejsť na druhú stranu, spojiť sa so Stranou regiónov a komunistami do tzv. Antikrizovej koalície. Získal tým pre seba vplyvný post predsedu ukrajinského parlamentu.

Prezident Juščenko akceptoval menovanie Viktora Janukovyča za predsedu vlády v auguste 2006 až na základe spoločného podpisu Deklarácie národnej zhody, v ktorej sa členovia koalície a ústavní činitelia zaviazali okrem iného k vzájomne prospešnej spolupráci Ukrajiny so Severoatlantickou alianciou a k tomu, že o vstupe sa rozhodne po referende. To sa malo konať až po vykonaní všetkých potrebných krokov. Nastalo zložitú obdobie spoluprádnutia kabinetu premiéra Janukovyča s prezidentskou administráciou Juščenka za podmienok nového neodskúšaného rozdelenia ústavných právomocí. Okrem rozporov v domácej politike sa onedlho objavili výrazné rozpory aj v zahraničnej politike. Premiér Janukovyč pri návšteve centrály NATO v Bruseli sponchybnil záujem Ukrajiny o členstvo a odmietol uprednostniť vzťahy s Alianciou pred vzťahmi s Ruskou Federáciou. Spor vo vláde o zahraničnú orientáciu kulminoval v januári 2007 kontroverzným odvolaním ministra zahraničia Tarasjuka, ktorý predstavoval prozápadný integračný kurz prezidenta Juščenka. Pokračovanie kompetenčných sporov medzi prezidentom a vládou premiéra Janukovyča dospelo do kritického bodu v marci 2007, keď vládna koalícia začala získavať do svojich radov poslancov z opozičných strán a naplňať tak hrozbu odvolávania (*impeachmentu*) prezidenta ústavnou väčšinou 300 poslancov.

Prezident reagoval na protiprávne prestupy poslancov aprílovým rozhodnutím o rozpustení parlamentu a vyhlásením predčasných parlamentných volieb. Vládna koalícia s tým však zásadne nesúhlasila. Napätú situáciu sa podarilo urovnať až vďaka zahraničným vyjednávačom, podobne, ako tomu bolo po sfalšovaných voľbách v roku 2004. Znesvärení Juščenko, Janukovyč a Moroz sa napokon dohodli na termíne predčasných parlamentných volieb koncom septembra.

Určitém špecifikom predčasných volieb 2007 bolo previazanie volebnej kampane najsilnejších strán s organizovaním petícií o otázkach do referenda. Blok Júlie Tymošenkovej zbieral podpisy pre referendum o zrušení poslaneckej imunity a o prezidentskom systéme vlády, Strana regiónov premiéra Janukovyča organizovala petíciu o referende za uzákonenie ruštiny ako druhého štátneho jazyka a o odmietnutí členstva v NATO, proprezidentský blok Naša Ukrajina–Národná sebaobrana chcel referendum o ústavných zmenách a komunisti o odvolaní prezidenta. Tieto volebné témy sa prostredníctvom petícií predkladali voličom s cieľom mobilizovať apatický elektorát do ďalších volieb.

NOVÁ DYNAMIKA 2007

Určitém špecifikom predčasných volieb 2007 bolo previazanie volebnej kampane najsilnejších strán s organizovaním petícií o otázkach do referenda. Blok Júlie Tymošenkovej zbieral podpisy pre referendum o zrušení poslaneckej imunity a o prezidentskom systéme vlády, Strana regiónov premiéra Janukovyča organizovala petíciu o referende za uzákonenie ruštiny ako druhého štátneho jazyka a o odmietnutí členstva v NATO, proprezidentský blok Naša Ukrajina–Národná sebaobrana chcel referendum o ústavných zmenách a komunisti o odvolaní prezidenta.

Tieto volebné témy sa prostredníctvom petícií predkladali voličom s cieľom mobilizovať apatický elektorát do ďalších volieb. Experti z Výboru ukrajinských voličov poukazovali na paradox, že žiadne hlasovanie za petičné otázky nebude možné vykonať bez aktualizácie zastaraného zákona o referende. Napokon ani predchádzajúca petícia proti členstvu v NATO sa nekonala napriek tomu, že organizátori SDPUo odovzdali Ústrednej volebnej komisii koncom roka 2006 viac než požadované 3 milióny podpisov. V kampani pred predčasnými voľbami dominovali predovšetkým sociálne témy. Zahraníčopolitické témy už vo volebnej kampani nerezonovali tak silno ako v predošlých voľbách.

Predčasné parlamentné voľby napokon prebehli bez vážnejších problémov, medzinárodní pozorovatelia pozitívne hodnotili transparentnosť a slobodnú súťaž. Faktickým víťazom

volieb sa tak stala Júlia Tymošenková, ktorej blok spolu s proprezidentským zoskupením Naša Ukrajina–Národná sebaobrana získal tesnú parlamentnú väčšinu 226 mandátov z celkových 450.

Výsledky parlamentných volieb 2007 (strany nad 3 % hlasov)

1.	Strana regiónov	34, 4 %	175 mandátov
2.	Blok Júlie Tymošenkovej	30, 7 %	151 mandátov
3.	Naša Ukrajina–Národná sebaobrana	14, 1 %	72 mandátov
4.	Komunistická strana	5, 4 %	27 mandátov
5.	Blok Litvina	3, 9 %	20 mandátov

Zdroj: BBC

Po zdĺhavých vyjednávaniach oznámili oranžové strany vytvorenie koaličnej vlády na čele s premiérkou Júliou Tymošenkovou. Nová vláda sa v oblasti zahraničnej politiky prihlásila k smerovaniu do euroatlantických štruktúr a výrazne pokročila aj na ceste k definitívnemu získaniu členstva Ukrajiny v Svetovej obchodnej organizácii (WTO). V polovici januára 2008 sa traja najvyšší štátni predstavitelia prezident Juščenko, premiérka Tymošenková a predseda parlamentu Jaceniuk v spoločnom liste obrátili na generálneho tajomníka NATO Jaapa de Hoop Scheffera so žiadosťou Ukrajiny, aby bola začlenená do Akčného plánu pre členstvo v NATO na aprílovom summite v Bukurešti. Parlamentná opozícia na čele s Janukovyčom reagovala na túto iniciatívu zablokovaním parlamentu s požiadavkou na vypísanie celoštátneho referenda o pristúpení k Akčnému plánu. Vládni predstavitelia ubezpečujú ukrajinskú verejnosť prísľubmi o usporiadaní konzultatívneho referenda o členstve v NATO alebo EÚ vo vhodnom čase, teda až po obdržaní pozvánky od Severoatlantickej aliancie alebo Európskej únie.

Vývoj názorov ukrajinskej verejnosti, ako by hlasovali o vstupe do EÚ a NATO v prípadnom referende (prieskumy Nadácie demokratických iniciatív na reprezentatívnej vzorke respondentov, ktorí by sa zúčastnili na referende)

	Európska únia (nov. 2005)	NATO (nov. 2005)	Európska únia (dec. 2007)	NATO (dec. 2007)
Hlasoval by za vstup	46, 6 %	20, 7 %	63, 7 %	31, 8 %
Hlasoval by proti vstupu	34, 0 %	58, 6 %	19, 9 %	52, 8 %
Nechce/nevie uviesť	19, 4 %	20, 7 %	16, 4 %	15, 4 %

Zdroj: <http://dij.org.ua/ua/activity/286/pr240108.vis>

VEREJNÁ MIENKA A REFERENDUM

Pre názorové rozdelenie ukrajinskej spoločnosti a rozpoltenosť relevantných politických síl sa javí dosiahnutie politického či celospoločenského konsenzu v kľúčových otázkach strategických cieľov zahraničnej politiky ako takmer nemožné. Prieskumy verejnej mienky dlhodobou indikujú, že viac ako polovica voličov má negatívny postoj k členstvu v NATO, zatiaľ čo počet stúpencom vstupu sa pohybuje na úrovni 25 % – 30 %. Regionálne rozdelenie postojov kopíruje voličskú základňu parlamentných strán. Nedávny prieskum verejnej mienky renomovanej Nadácie demokratických iniciatív z decembra 2007 simuloval výsledky prípadného referenda o vstupe do NATO – proti by hlasovalo 52,8 %.

Dlhodobé výskumy však potvrdzujú, že absolútna väčšina Ukrajincov priznáva, že nemá dostatok informácií o výhodách a nevýhodách vstupu do Severoatlantickej aliancie. Práve médiá a mimo-

vládne organizácie by sa mali v dlhodobom horizonte usilovať, aby sa dostatok informácií o výhodách, nevýhodách, prínosoch a rizikách kolektívnej bezpečnosti v rámci Aliancie či mimo nej dostali k čo najširším vrstvám verejnosti. Že to nebude ľahká úloha, napokon potvrdzujú aj slovenské skúsenosti s informovaním verejnosti, verejnou mienkou a tvorbou spoločenského a politického konsenzu. V každom prípade aj mnohí ukrajinskí politici z radov opozície si uvedomujú, že vojenská spolupráca s NATO a požadované reformy ozbrojených síl a civilnej kontroly armády sú pre Ukrajinu prínosom, či už do Aliancie časom vstúpia, alebo nie. V každom prípade by mali byť brány Severoatlantickej aliancie otvorené pre demokratické krajiny, ktoré prejavia záujem stať sa členom.

pnovotny2004@gmail.com

(Autor sa zúčastnil ako volebný pozorovateľ na voľbách v Srbsku, Gruzínsku, Ukrajine a v Kirgizsku.)

OZBROJENÉ SILY UKRAJINY – SÚČASNOSŤ A BUDÚCNOSŤ

RICHARD CELDER

Ešte nedávno boli ukrajinské jednotky súčasťou armády ZSSR, považovanej za jednu z najsilnejších v Európe. Na pozadí politickej propagandy sa vynímali heslá vyzdvihujúce jej neprekonateľnú silu a energiu, ktorá dokáže v akomkoľvek momente ochrániť svoju vlasť a efektívne porážať cudzie vojská. Dnešná ukrajinská armáda je vo svetle prebiehajúcich geopolitických premien len akýmsi torzom. Ozbrojené sily Ukrajinu nerobia ani svetovou, ani regionálnou mocnosťou. Koncom 90. rokov bola úroveň prípravenosti ukrajinského vojaka na úrovni niektorých rozvojových štátov.

V posledných rokoch však badať pozitívne zmeny, na ktoré ukrajinská armáda čakala viac než desať rokov. V rokoch 1991 – 1996 rezort obrany zažil niekoľkonásobnú zmenu štruktúr

ministerstva aj generálneho štábu a rovnaký osud postihol aj vyše polovicu administratívneho personálu.

Dnešné Ozbrojené sily Ukrajiny majú prehľadnú štruktúru a zreľú politickú podporu. Ukrajinská vláda venuje rezortu obrany čoraz väčšiu pozornosť a podporuje čo najrýchlejšiu a najdynamickejšiu transformáciu. Dnešné ukrajinské ozbrojené sily majú 221 000 príslušníkov, z toho 165 000 vojakov.

REFORMA

Pred niekoľkými rokmi pri vymenovávaní nového ministra obrany Vladimíra Gricenka najvyšší veliteľ ozbrojených síl Ukrajiny Viktor Juščenko sľúbil, že čoskoro ukrajinskú armádu nikto nespozná. Čo sa teda za obdobie po Juščenkovom sľube zmenilo a čo sa zmeniť nepodarilo? Prezident Juščenko vytvoril nariadením z 2. decembra 2005 Štátnu komisiu pre otázky reformy Ozbrojených síl Ukrajiny, iných

Rozdelenie personálu ukrajinskej armády

Druh vojsk	príslušníci	tanky a obrnené vozidlá	letecká technika	ostatná technika
Pozemné vojská	88 500	889 tankov 2638 bojových obrnených vozidiel	104 bojových vrtuľníkov	
Vojenské vzdušné vojská	51 500		208 bojových lietadiel 37 dopravných lietadiel	protiraketové komplexy: S-300 PT, S-300 PS, S-200 V, S-300 V, Buk-M1
Vojenské námorné vojská	17 500		4 protilodné lietadlá 8 protilodných vrtuľníkov	39 tankov 178 obrnených vozidiel 78 delostreleckých systémov kal.100 mm + 16 bojových lodí

Zdroj: Ministerstvo obrany Ukrajinskej republiky

vojenských formácií a obranno-priemysleného komplexu ako svoj poradný orgán. Za predsedu komisie menoval premiéra Jechanurova a za zástupcu vtedajšieho ministra obrany A. Gricenka.

Základnými úlohami komisie pre reformu Ozbrojených síl Ukrajiny (ďalej len OSU) mala byť príprava návrhov na určenie priorit štátnej politiky vo sfére obrany a rozvoja vojenského priemyslu, prehodnotenie zákonov a rozhodnutí prezidenta a analýza skúseností implementácie legislatívy vo sfére obrany. Inštitucionálne zabezpečenie reforma mala nahradiť tzv. „reformný proces“, ktorý skôr trápil, ako oživoval ukrajinskú armádu od začiatku 90. rokov. V júli 2000 bol prijatý štátny reformný program rozvoja OSU do roku 2005, v rámci ktorého bolo prijatých približne 400 zákonov a iných dokumentov o národnej bezpečnosti a obrane. Na ministerstve obrany a v generálnom štábe vznikli úplne nové pozície. Riadenie sa rozdelilo na dva smery: vojensko-politické a operačné. V rámci toho sa začal prehodnocovať mechanizmus civilného riadenia OSU. Armádu bolo treba transparentniť, ale súčasne nevyhnať pod neobmedzenú politickú kontrolu.

Prirodzene sa reforma začala prudkým znížením „vojenského organizmu“. Ďalšou fázou bolo formovanie funkčných štruktúr: čelných síl obrany, základných síl obrany a strategických rezerv. Prioritou bolo od začiatku vytvorenie Spojených síl rýchlej reakcie ako obrazu budúcej podoby ukrajinskej armády. Dnes je na túto úlohu pripravených takmer 40 útvarov stálej pripravenosti.

Jednou z hlavných smerov reformy bol postupný prechod na profesionálnu službu. Dnes je profesionálov 35 000 (22 % z celkového počtu regrútov).

Do roku 2005 bolo naplánované stabilizovať stav rôznych kategórií vojakov podľa vzoru NATO. Pomer medzi radovými vojakmi, poddůstojníkmi a dôstojníkmi bol 4, 2:1 (do roku 2010 má to byť pomer 5:1).

Za prvých päť rokov reformy sa zvýšil aj počet civilných zamestnancov na ministerstve obrany (40 %).

Ukrajina sa od svojho začiatku prezentuje aj ako nejadrová dŕžava. Ukrajinská vláda sa v rámci premeny na moderný európsky štát podujala na likvidáciu jadrovej výzbroje zdedenej zo ZSSR.

Od vzniku ukrajinskej armády bolo jej najpálčivejším problémom financovanie. Zadĺženosť štátu voči ministerstvu obrany dosiahla 90 % ročného rozpočtu ministerstva (180 miliónov USD). Pri takom vývoji hrozilo, že za 5 rokov (v roku 2005) by okolo 20 typov výzbroje skončilo po lehote životnosti. Druhým pálčivým problémom ukrajinskej armády bol a je bytový problém.

V roku 2005 prišla k moci nová politická garnitúra na čele s prezidentom Juščenkou, ktorá si zaumienila problémy ozbrojených síl vyliečiť. Pri hodnotení stavu armády mali lídri presné informácie. Bojaschopnosť ukrajinskej armády bola v porovnaní s koalíčnými vojskami asi polovičná a schopnosť ukrajinského vojenského priemyslu vybaviť vojsko technikou a výzbrojou podľa štandardov NATO bola na úrovni 45 %. Každý rok sa bojový potenciál armády znížil o 9 %. Do roku 2005 bolo nepoužitelných až 70 % základných typov raketovej a delostreleckej výzbroje, 50 % stíhačích lietadiel a 60 % bombardérov.

PROFESIONALIZÁCIA

V lete roku 2007 prezident Juščenko na stretnutí s absolventmi vysokých vojenských škôl vyhlásil, že o dva roky bude armáda úplne profesionálna. Dodal tiež, že dnes sú kontraktne jednotky vo všetkých typoch vojsk a postupne sa ich pomer zvyšuje. Ako prví budú na kontraktom základe slúžiť príslušníci pohraničných vojsk.

Takémuto rozhodnutiu predchádzal schválený štátny program rozvoja Ozbrojených síl Ukrajiny pre roky 2006 – 2011, v ktorom sa zdôrazňuje budovanie väčšej operability a bojaschop-

nosti Spojených síl rýchlej reakcie ako prioritného prvku ozbrojených síl. Na tento cieľ je profesionalizácia nevyhnutná. Princípom nie je len prechod na profesionálnu službu a modernizácia sa na Ukrajinu neviaže ani k výzbroji. V dnešných ozbrojených silách je prioritou kvalitná príprava personálu, optimalizácia samotnej štruktúry ozbrojených síl a systému riadenia a vytvorenie zodpovedajúcich sociálnych podmienok pre vojakov.

Podľa základného hodnotiaceho dokumentu – Bielej knihy 2006 – sú ozbrojené sily spôsobilé na adekvátnu reakciu na možné hrozby a ich organizačná a funkčná štruktúra a bojový potenciál prakticky zodpovedajú parametrom vzoru 2011. Je však takéto tvrdenie naozaj odrazom reálneho stavu ukrajinských ozbrojených síl ?

Nie je tajomstvom, že pozemné vojská už roky neuskutočňujú v adekvátnej miere bojové štábne cvičenia s reálnymi bojovými pozíciami a akciami vo výcvikovom priestore. V Bielej knihe sa však hodnotenie výcvikového obdobia končí konštatovaním, že vo výcviku v pozemných silách sa dosiahol kvalitatívny pokrok a súčasne nová vysoká úroveň bojovej a operatívnej pripravenosti. Svedčia o tom výsledky veliteľsko-štábných cvičení a tréningov. Otázne je však, ako je možné tú novú úroveň dosiahnuť

bez výučby návykov u dôstojníkov a vojakov v podmienkach čo najbližších k bojovým, teda na reálnych cvičiskách. Pritom je známe, že v rámci ukrajinských ozbrojených síl skúsenosti nevyhádžajú za rámec vojenských auditórií.

Veľmi poddimenzované sú predovšetkým bojová príprava celej škály vojsk protiraketovej obrany a bojové streľby. V oblasti prípravy vzdušných

síl bol síce zaznamenaný relatívny pokrok (v porovnaní s rokom 2004 stúpol v roku 2006 a 2007 počet nalietaných hodín aj počet strelieb), plán leteckých taktických cvičení však na 100 % splnený nebol. Cvičenia so strelbami po pozemných cieľoch, po riadených raketách a praktické bombardovanie boli splnené približne na 50 %. Stredná úroveň lietania jednej posádky v rámci OSBR bola 68 hodín a v OSO 18 hodín. Posádky OSO nalietali 3,8-krát menej než posádky OSBR. V roku 2005 bola však úroveň bojovej prípravy o polovicu vyššia než v roku 2004.

V rámci vzdušných síl je prevádzkyschopných len 40 % lietadiel a do 5 rokov sa toto percento zníži na 15 – 20 %. V armádnej aviacii je prevádzkyschopných len 6,5 % vrtuľníkov. V systéme protivzdušnej obrany je 50 % techniky zastaranej.

Podľa expertov z Centra výskumu armády, konverzie a odzbrojenia je potrebné reštaurovať výzbroj každoročne minimálne o 4 – 5 %. V opačnom prípade nebudú ozbrojené sily bojaschopné. Pri zachovaní celkového počtu príslušníkov armády je nevyhnutné každoročne vyčleniť 2 – 3 miliardy USD na nákup a využívanie vojenskej techniky (podľa štandardov NATO: 5,5 – 7,5 miliárd USD). V roku 2000 bolo pre potreby ministerstva obrany vyčlenených 240 miliónov USD (v podmienkach NATO to nestačí ani na podporu bojaschopnosti jednej divízie).

V roku 2007 sa začalo s modernizáciou výzbroje a vojenskej techniky (22 typov zbraní). Ide predovšetkým o operatívno-taktické komplexy a rakety v pozemných vojskách, cieľové prostriedky vo vzdušných vojskách, vrátane prakticky všetkých rakiet k protiletadlovým raketovým komplexom.

BUDÚCNOSŤ OZBROJENÝCH SÍL UKRAJINY

V roku 2008 sa ukrajinská vláda rozhodla pripraviť dlhodobú stratégiu rozvoja OSU (Stratégia rozvoja Ozbrojených síl Ukrajiny od 2008 do 2025). Proklamovaná vízia čo najrýchlejšej premeny konskripčnej služby na profesionálnu začína nadobúdať konkrétne kontúry. Počet príslušníkov ozbrojených síl by sa mal ustáliť na

180 tisícoch (138 000 kontraktori – 77%, 36 000 generáli a dôstojníci – 20% a 6 000 poslucháči vojenských škôl – 3%).

Základom modernej ukrajinskej armády by mali byť podľa najnovšieho vyhlásenia ministra obrany J. Jechanurova letecké jednotky rýchlej reakcie. Na fundamente pozemných síl sa sformujú vojská, ktoré budú vyzbrojené taktickými raketovými systémami s vysokou schopnosťou doletu (s nejadrovou náplňou). Morská flotila sa zväčší o nové korvety a ľahké raketové lode.

Najväčšou perspektívou pozitívnej transformácie ukrajinskej armády na modernú európsku armádu je účasť na medzinárodných misiách.

Najväčšou perspektívou pozitívnej transformácie ukrajinskej armády na modernú európsku armádu je účasť na medzinárodných misiách. Participácia Ukrajiny v mierotvorných operáciách bola otvorená v Najvyššej rade Ukrajiny rezolúciou č.2538-XII z 3. júla 1992. Od roku 1992 sa na zahraničných misiách zúčastnilo takmer 30 000 ukrajinských vojakov v rôznych krajinách a konfliktoch. V medzinárodných operáciách sa ukrajinské jednotky pripravujú aj na budúcu spoluprácu v rámci euroatlantických štruktúr.

S cieľom zvýšenia úrovne pripravenosti bolo v roku 2007 pre potreby ministerstva obrany vyčlenených rekordných (za celú históriu samostatnej Ukrajiny) 8,9 miliárd hrivien (okolo 1,8 miliárd USD), čo tvorí 1,74 % HNP (v roku 2005 to bolo 1,36 % HNP). Financovanie zabezpečilo predovšetkým zvýšenie výdavkov na výzbroj a sociálnu oblasť zabezpečenia vojakov z povolania. Ukrajinské vedenie počas reformy pochopilo, že armáda, akú si

predsavzalo budovať a aká sa má podobáť na armády členských štátov NATO, musí zmeniť štruktúru financovania. Na základe efektívnych mechanizmov si môže dovoliť aj vnútorné transformácie, aj spoločné cvičenia, v rámci ktorých sa ešte väčšmi priblíži aliančným spôsobilostiam a zvýši vlastnú kvalitu, ktorá bude odrazom toho, že obranyschopnosť Ukrajiny je zaručená. Praktickým krokom k naplneniu týchto úloh je

upriamenie pozornosti na systém strategického plánovania a organizácie výcviku ozbrojených síl. Takýto smer udal prezident Juščenko, keď schválil dokument Strategická koncepcia činnosti Ozbrojených síl Ukrajiny. Koncepcia na základe pokroku v transformácii armády rieši jej ďalšie smerovanie počas rokov 2006 – 2011.

REFERENCIE:

- The White Book 2005 – Defence policy of Ukraine.
- The White Book 2006 – Defence policy of Ukraine.
- Deržavna programa rozvitku Zbrojnich Sil Ukraini na 2006-2011 roki (osnovni položennja).
- Ministry of Defence of Ukraine – Official Site of the Ministry of Defence of Ukraine.
- „V slučaje vstuplenija Ukrainy v NATO oboronnaja promyšlenost' strany okažetsja pod udarom“ (Centr issledovanij armii, konversii i razoruženija); www.regnum.ru

AMERICKÝ SYSTÉM „PRO“ A RUSKÁ FEDERÁCIA

MATÚŠ KORBA

V priebehu roku 2007 sa výrazne aktivizovalo pôsobenie Ruskej federácie (RF) vo sfére medzinárodnej bezpečnosti. Administratíva prezidenta Vladimira Putina si počas svojho posledného roku vo funkcii zadefinovala dva kľúčové ciele. Prvým bolo posilnenie medzinárodného mocenského postavenia RF a asertívnejšie presadzovanie jej štátnych záujmov v celom rade bezpečnostných otázok. Príkladmi sú nová vlna rozšírenia NATO, americká protiraketová obrana, Zmluva o konvenčných ozbrojených silách v Európe, nezávislosť Kosova či jadrový program Iránu. Druhým cieľom bolo pôsobenie na ruskú verejnosť, ktorej väčšina podporuje obnovenie veľmocenského statusu RF. Pred parlamentnými voľbami v decembri 2007 a prezidentskými voľbami v marci 2008 takáto aktivizácia ruskej zahraničnej a bezpečnostnej politiky prispela aj k udržiavaniu popularity administratívy prezidenta Putina medzi domácimi voličmi.

Otázka rozmiestnenia komponentov americkej protiraketovej obrany (PRO) v strednej Európe na území Poľska a Českej republiky sa v rokoch 2007 a 2008 stala jedným z kľúčových bodov európskej multilaterálnej bezpečnostnej agendy, ako aj citlivým problémom v bilaterálnych rusko-amerických vzťahoch. Rokovania o tejto otázke, ktoré doteraz prebehli medzi politickými predstaviteľmi a vojenskými expertmi USA a RF, doposiaľ nepriniesli zblíženie stanovísk. V decembri 2007 sa v Buda-

pešti uskutočnilo predposledné kolo negociácií za účasti zástupcu ministra zahraničných vecí Ruskej federácie S. Kisljaka. Americkú delegáciu viedol J. Rood, poverený plnením funkcie zástupcu ministra zahraničných vecí USA.

Po skončení diplomatických rozhovorov J. Rood oficiálne vyhlásil, že rusko-americké konzultácie sa venovali najmä posúdeniu tzv. raketových hrozieb a priniesli dôležité výsledky. Podľa USA sa zväčšuje hrozba zo strany krajín ako Irán, ktoré vyvíjajú balistické riadené raketové strely. Vedúci ruskej delegácie S. Kisljak a náčelník Generálneho štábu Ozbrojených síl RF armádny generál J. Balujevskij však vyjadrili oficiálne sklamanie nad výsledkami budapeštianskych konzultácií. Najväčšiu pozornosť vyvolali komentáre J. Balujevského týkajúce sa postoja Ruskej federácie k rozmiestneniu komponentov americkej PRO v strednej Európe. Podľa jeho názoru americké deklaratívne dôvody na realizáciu tohto projektu nezodpovedajú skutočným zámerom USA. Iránska raketovo-jadrová hrozba nie je v súčasnosti reálna a nestane sa takou ani v budúcnosti. Projekt americkej PRO povedie k narušeniu bezpečnostnej rovnováhy v Európe a ohrozí bezpečnosť Ruskej federácie. Rozmiestnenie komponentov PRO v strednej Európe je podľa Balujevského dôsledkom toho, že USA v budúcnosti nevyklúčujú otvorené globálne súperenie s Ruskou federáciou.

Vo februári 2008 prezident Putin vystúpil pred poslancami Štátnej dumy RF a Rady federácie RF na spoločnom zasadnutí tzv. rozšírenej Štátnej rady. Okrem iného sa venoval aj bezpečnostnej a obrannej politike Ruskej federácie a informoval o začatí prác na novej stratégii rozvoja Ozbrojených síl RF v horizonte roku 2020. Prezident Putin v súvislosti s americkým systémom PRO konštatoval, že v súčasnosti sa začína nové kolo pretekov v zbrojení,

ktoré si Ruská federácia neželá, ale bude naň patrične reagovať prostredníctvom vývoja nových zbraňových systémov. V tejto súvislosti Putin taktiež nepriamo obvinil USA, Poľsko a Českú republiku, že nie sú otvorené kompromisom v otázke PRO.

Vo februári 2008 sa k tejto problematike vyjadroval aj minister zahraničných vecí RF Sergej Lavrov. Oficiálne konštatoval, že vybudovanie americkej základne protiraketových striel v Poľsku a protiraketového rádiolokačného systému v Českej republike je súčasťou stratégie zameranej na obklúčenie Ruskej federácie. Podľa Lavrova sa totiž základne amerického systému PRO dokončujú na Aljaške a v Kalifornii a okrem strednej Európy by sa mohli začať budovať aj v iných oblastiach sveta.

Doteraz posledná séria rusko-amerických konzultácií sa uskutočnila 17. – 18. marca 2008 v Moskve vo formáte „2 plus 2“ – na úrovni ministrov zahraničných vecí a obrany oboch krajín. Po skončení rusko-amerických konzultácií Lavrov konštatoval, že sa nepodarilo odstrániť rozdielnosť názorov na problém rozmiestnenia systému PRO v strednej Európe. Ministerka zahraničných vecí USA pri tejto príležitosti vyhlásila, že ruskej strane boli odovzdané kompromisné návrhy zamerané na riešenie problematiky PRO. Zároveň informovala o plánovanom stretnutí na najvyššej úrovni, na ktorom sa prezidenti USA a Ruskej federácie mali venovať celému spektru bezpečnostných otázok. (K poslednému stretnutiu G. Busha a V. Putina v ich prezidentských funkciách došlo 6. apríla 2008 v Soči, kde bola podpísaná Deklarácia o strategických rámcoch rusko-amerických vzťahov).

POLITICKÁ ROVINA

V Rusku existuje politický a odborný konsenzus, že v prípade rozmiestnenia komponentov amerického systému PRO na území Poľska a ČR by došlo k zániku strategickej jadrovej rovnováhy medzi USA a RF a odstrašujúci účinok ruského jadrového potenciálu by sa tak mohol výrazne znížiť. Tento scenár vývoja je pre Rusko neakceptovateľný a bude sa ho snažiť eliminovať. V súčasnej fáze, keď ešte len prebiehajú rokovania o výstavbe prvých komponentov amerického systému PRO, Ruská federácia sa bude prioritne sústreďovať na politické nástroje s cieľom pripraviť USA o podporu európskych krajín. V roku 2008 na to využije dve multilaterálne fóra.

Prvým by mali byť rokovania o medzinárodnom režime kontroly zbraní hromadného ničenia. V decembri

2009 vyprší platnosť rusko-americkej Zmluvy o obmedzení a redukcii strategických jadrových zbraní. Ruská federácia bude presadzovať, aby rokovania o novej zmluve už neprebíhali v bilaterálnom rámci, ale aby boli rozšírené na všetky krajiny disponujúce jadrovými zbraňami (Veľká Británia, Francúzsko, Čína, Izrael, India a Pakistan). Vo februári 2008 na medzinárodnej bezpečnostnej konferencii v Mníchove po prvýkrát s touto iniciatívou vystúpil prvý podpredseda vlády Ruskej federácie Sergej Ivanov.

Druhým fórom budú rokovania na pôde OSN o zákaze militarizácie vesmíru. Dňa 12. februára 2008 Ruská federácia a Čína predložili v Ženeve spoločný návrh dokumentu, ktorý by mal mať charakter medzinárodnej zmluvy o zákaze rozmiestňovania konvenčných zbraňových systémov na obežnej dráhe okolo Zeme. (Podľa súčasných medzinárodnoprávných noriem je zakázané vo vesmíre rozmiestňovať iba jadrové zbrane.) Cieľom RF a Číny je vytvorenie právne záväzného mechanizmu, ktorý by znemožnil USA rozmiestniť vo vesmíre konvenčné zbraňové systémy spôsobilé zasahovať proti pozemným cieľom aj proti takým kozmickým objektom, ako sú prieskumné, spojovacie či telekomunikačné satelity.

Prezident Putin v súvislosti s americkým systémom PRO konštatoval, že v súčasnosti sa začína nové kolo pretekov v zbrojení, ktoré si Ruská federácia neželá, ale bude naň patrične reagovať prostredníctvom vývoja nových zbraňových systémov.

Táto rusko-čínska iniciatíva predstavuje dôležitý prvok medzinárodnej bezpečnostnej agendy a jej význam bude v rokoch 2008 – 2009 narastať. Moskva a Peking sa obávajú, že Washington získa technologický náskok, ktorý mu v časovom horizonte 10 rokov umožní rozmiestňovať pokročilé systémy PRO na obežnej dráhe okolo zeme. Podľa údajov moskovského Inštitútu strategických hodnotení (ISO) obe krajiny v porovnaní s USA disponujú výrazne menším počtom satelitov využiteľných na vojenské účely (RF – cca 100, Čína – cca 30, USA – cca 400). V prípade rozmiestnenia amerických zbraňových systémov vo vesmíre by Ruská federácia a Čína nemali možnosť ochrániť tieto svoje priority dôležité kozmické objekty. Už dnes je význam vesmírnej infraštruktúry pre zaistenie vojenskej bezpečnosti veľmi veľký, pričom ide o rastúci trend a jej ochrana sa stane jedným zo životne dôležitých záujmov každej veľmoci.

VOJENSKÁ ROVINA

Politickí a vojenský predstavitelia Ruskej federácie v rokoch 2007 a 2008 opakovane deklarovali, že v prípade rozmiestnenia komponentov americkej PRO v strednej Európe budú nútení prijať asymetrické odvetné opatrenia. V prvom rade pôjde o posilnenie strategického jadrového potenciálu RF a o modernizáciu medzikontinentálnych balistických raketových riadených striel odpalovaných zo zeme a z ponoriek na jadrový pohon. K zvyšovaniu ich počtu a k modernizácii dôjde podľa oficiálnej argumentácie preto, lebo ruské politické aj vojenské vedenie sa obáva, že americký systém PRO môže v strednodobom časovom horizonte znížiť odstrašujúci účinok ruského strategického jadrového potenciálu. V dôsledku toho by sa výrazne oslabilala mocenská pozícia RF v rámci globálnej bezpečnosti.

Americký systém PRO je však len jedným z faktorov, ktorý má vplyv na ruský strategický jadrový potenciál. Druhým faktorom, ktorý veľmi často zostáva nepovšimnutý, sú vnútorné problémy Ozbrojených síl RF, ktoré spôsobujú pokles účinnosti tohto jadrového potenciálu. Moskovský Inštitút národnej stratégie (INS) a Centrum vojenského prognózovania (CVP) vypracovali analýzu, ktorá sa nezhoduje s oficiálnymi hodnoteniami ministerstva obrany RF a Generálneho štábu Ozbrojených síl RF (OS RF), pokiaľ ide o bojovú pripravenosť a vojenské spôsobilosti OS RF.

Prvým a najväznejším systémovým problémom je dlhodobé kvantitatívne aj kvalitatívne znižovanie účinnosti

ruského strategického jadrového potenciálu. Obranná stratégia Ruskej federácie a ruská vojenská doktrína sú založené na odstrašujúcom efekte Strategických jadrových síl ako kľúčovej zložky OS RF. Vzájomná parita ruského a amerického jadrového potenciálu nielenže garantuje Ruskej federácii status globálnej vojenskej veľmoci, ale zároveň je podľa ruského bezpečnostného myslenia základnou garanciou teritoriálnej integrity a suverenity štátu. Avšak reálne trendy vo vývoji ruských Strategických jadrových síl nezodpovedajú týmto deklarovániu princípom a v období posledných 8 rokov došlo k prehĺbeniu existujúcich problémov.

V roku 2000 pri Putinovom nástupe do funkcie prezidenta disponovali ruské Strategické jadrové sily dovedna 1 084 medzikontinentálnymi balistickými raketovými riadenými strelami, 21 ponorkami na jadrový pohon a 81 diaľkovými bombardérmi. Tieto nosiče boli vybavené 5 842 jadrovými bojovými časťami v operačnej pohotovosti. Počas posledného Putinovho roka vo funkcii (2007) išlo už len o 681 medzikontinentálnych balistických raketových riadených striel, 13 ponoriek na jadrový pohon a 79 diaľkových bombardérov. Tieto zbraňové systémy niesli 3 344 jadrových bojových častí v operačnej pohotovosti.

V porovnaní s rokom 2000 došlo k 40-percentnému kvantitatívnemu poklesu strategického jadrového potenciálu RF.

Podľa ruských expertov hrozí, že pri zachovaní súčasných negatívnych trendov bude Ruská federácia v horizonte roku 2015 disponovať už len 300 medzikontinentálnymi balistickými raketovými riadenými strelami nesúcimi 600 jadrových bojových častí. Takýto slabý strategický jadrový potenciál už nebude schopný plniť odstrašujúcu funkciu a zaisťovať bezpečnosť v takej miere ako doteraz. Do roku 2015 narastie kvalitatívna prevaha USA v nekonvenčných aj konvenčných druhoch výzbroje a taktiež strategický jadrový potenciál Číny dosiahne kvantitatívnu paritu s potenciálom RF. V dôsledku toho sa ruské politické a vojenské vedenie obáva, že RF stratí súčasný status globálnej vojenskej veľmoci a nebude môcť vo vzťahoch s USA a Čínou jednať z rovnocennej pozície.

Na základe uvedených skutočností možno konštatovať, že citlivosť Ruskej federácie na problematiku amerického systému PRO je spôsobená permanentným oslabovaním ruského strategického jadrového potenciálu. K tomuto oslabovaniu dochádza z objektívnych dôvodov, ktoré sa týkajú neefektívnych vojenských reforiem a nízkeho financovania obrany (najmä v porovnaní s obrannými výdavkami USA a Číny). Tento proces sa naštartoval už v 90. rokoch počas administratívy prezidenta Jelcina a dodnes pokračuje. Ruské politické a vojenské elity si tento stav uvedomujú, v otázke modernizácie strategického jadrového potenciálu Ruskej federácie však zatiaľ viac diskutujú ako konajú.

Oslabovanie ruského strategického jadrového potenciálu je aj dôvodom, prečo Moskva v bilaterálnych rokovaniach s Washingtonom presadzovala výraznejšie zníženie počtov jadrových zbraní a ich nosičov. V súčasnosti platná Zmluva o redukcii strategických ofenzívnych potenciálov (SORT) stanovuje, že do konca roku 2012 sa počty amerických a ruských jadrových bojových častí na strategických nosičoch znížia na úroveň 1 700 – 2 200 kusov. Technická životnosť množstva ruských zbraňových systémov však končí ešte pred rokom 2012 a ich nahradzovanie novo vyrobenými nosičmi je veľmi pomalé. V dôsledku toho sa zvyšuje pravdepodobnosť, že v roku 2012 bude počet ruských jadrových bojových častí menší ako je povolený limit podľa zmluvy SORT.

Politickí a vojenský predstavitelia Ruskej federácie sa z medzinárodných aj vnútropolitických dôvodov snažia o zahmlenie tohto stavu. Typickým príkladom je nielen ostrá diplomatická rétorika používaná vo vzťahu k americkému systému PRO, ale aj demonštratívne predvádzanie vojenských spôsobilostí, ktoré je populárne najmä v očiach ruskej verejnosti. Dokumentuje to rozhodnutie prezidenta Putina z augusta 2007, na základe ktorého došlo k obnoveniu hliadkovacích letov ruského diaľkového bombardovacieho letectva nad morami a oceánmi vo vzdialených regiónoch sveta. Politicko-deklaratívny význam tohto gesta výrazne prevýšil jeho vojenskú dôležitosť a vyvolal veľké ohlasenie ako v zahraničí, tak aj v samotnej Ruskej federácii.

JE KOMPROMIS V OTÁZKE PRO MOŽNÝ?

Problematika rozmiestnenia komponentov amerického systému PRO v strednej Európe vyvoláva polemickú debatu aj na ruskej vnútro politickej scéne. Do tejto debaty vstupujú nielen politickí predstavitelia ústredných inštitúcií štátnej správy, parlamentu či politických strán, ale aj vojenský predstavitelia Ozbroyených síl RF. Charakteristickým odrazom tejto debaty boli vyjadrenia K. Kosačova, predsedu parlamentného výboru Štátnej dumy RF pre medzinárodné vzťahy, a vyjadrenia náčelníka Generálneho štábu Ozbroyených síl RF armádneho generála J. Balujevského. V marci 2008 Kosačov konštatoval, že územie Poľska a ČR bude po rozmiestnení komponentov americkej PRO pod nepretržitým dohľadom Ozbroyených síl RF. V prípade zhoršenia medzinárodnej situácie bude podľa

neho len prirodzené, že na objekty PRO na poľskom a českom území budú namierené ruské zbraňové systémy. V decembri 2007 Balujevskij označil možnosť rozmiestnenia komponentov americkej PRO v strednej Európe za potenciálnu vojenskú hrozbu voči bezpečnostným záujmom Ruskej federácie. Rovnako označil aj možnosť ďalšieho priblíženia sa infraštruktúry NATO k hraniciam RF v prípade, že Aliancia sa rozšíri ďalej na východ do priestoru Spoločenstva nezávislých štátov (eventualita gruzínskeho a ukrajinského členstva). Podľa jeho slov v súčasnosti Ruská federácia žiaden štát nepovažuje za svojho vojenského protivníka, ale zosilňovanie vyššie uvedených potenciálnych hrozieb môže túto situáciu zmeniť.

Väčšina politických predstaviteľov a odborníkov z USA a európskych členských krajín NATO označuje tieto obavy za príklad ruského tradičného bezpečnostného myslenia, ktoré je determinované stereotypmi studenej vojny. Pri objektívnom hodnotení situácie však treba konštatovať, že výhrady RF sú v kontexte zachovania bezpečnostnej stability v Európe do istej miery legitímne. Európska bezpečnostná architektúra sa za posledných 17 rokov okrem iného formovala aj na princípe rovnováhy strategických jadrových potenciálov USA a RF. Keďže Ruská federácia výrazne zaostáva za USA v oblasti konvenčnej výzbroje, ako aj v ďalších parametroch politického či ekonomického potenciálu, ruská politická a vojenská elita vníma zachovanie rusko-amerikkej jadrovej parity ako kľúčovú garanciu svojho súčasného medzinárodného postavenia. Rozmiestnenie amerického systému PRO v Poľsku a v Českej republike preto interpretuje ako potenciálne ohrozenie tejto jadrovej parity a v dôsledku toho aj ako ohrozenie bezpečnostnej rovnováhy v celom európskom priestore.

Na pozadí týchto skutočností a pri zohľadnení dlhodobého trendu oslabovania ruského strategického jadrového potenciálu je už podstatne lepšie pochopiteľný aj radikálne odmietavý postoj Ruskej federácie k projektu PRO. Rovnako však možno chápať aj dôvody, ktoré motivujú USA a členské krajiny NATO pokračovať vo vytváraní spoločného systému protiraketovej obrany. Ich obavy z naplnenia potenciálnej hrozby raketového útoku zo strany rizikových režimov z krajín tretieho sveta sú totiž rovnako legitímne ako obavy Ruskej federácie z narušenia bezpečnostnej rovnováhy v Európe. V záujme zachovania súčasnej stability a bezpečnosti na európskom kontinente bude potrebné pokračovať v hľadaní kompromisu v otázke PRO medzi USA a členskými krajinami NATO na jednej strane a Ruskou federáciou na strane druhej. Kompromis v podobe zapojenia Ruskej federácie do celoeurópskeho systému protiraketovej obrany, ktorý by bol kompatibilný s integrovaným systémom NATO, je nielen možný, ale aj nevyhnutný.

Matúš Korba

(Autor je projektovým koordinátorom Centra bezpečnostných štúdií, CSS.)

korba_mat@yahoo.co.uk

REFERENCIE:

- Belozеров, V.: Vooruženije sily Rossiji i borba za energoresursy, in: Vestnik analitiki 31 (1)/2008, Institut strategičeskich ocenok i analiza, Moskva 2008.
- Boese, W.: U.S., Russia at Odds on Key Arms Issues, Arms Control Today, Washington 2008.
(http://www.armscontrol.org/act/2008_04/USRussiaAtOdds.asp)
- Dvorkin, V. – Lewis, G. – Podvig, P. – Postol, T.: Protivoraketnaja oborona SŠA v Evrope – problemy i vozmožnosti. Strategičeskoje jadernoje vooruženije Rossiji, 2007.
(http://russianforces.org/rus/blog/2007/09/protivoraketnaya_oborona_v_evrope.shtml)
- Chramčichin, A.: Na povestke dňa – sozdanije novoj armiji, in: Novoje vojennoje obozrenije, Moskva 8. 2. 2008.